

jar pel fet que *nécora* hi designa 'una espècie de cranc de carn fina' (ja en Fr. Sarmiento), sentit que sembla ser una extensió del nom del molusc que fa *nacre*;⁶ Fr. Sarmiento ens informa a més que *nécora* s'usava en el mateix sentit a les costes d'Astúries (*loc. cit.*,⁵ p. 235).

En català *nacre* ha tingut molta més extensió i arrelament que en cap de les llengües germanes. Com a nom de substància apareix a més de l'exemple de l'inicial (1363) en docs. de 1461 i 1537, i com a 'conquilla en què es fa el *nacre*' figura en la versió catalana del text llatí de Marsili que és del S. XIV: «Del pex ont se fan les perles sots (=sota) *nacres*» (*AlcM*). La forma *nacra* que apareix en un doc. de 1550 pot indicar que existia aquesta variant des d'antic: «Uns sarrirís de *nacra*» (*AlcM* s. v. *nacre*), un altre exemple del mateix any en Alart (*InuLC*).⁷ Avui *nacra* s'usa més aviat com a nom d'alguns mariscs que fan *nacre*: *AlcM* la registra com a nom de *Pinna nobilis*, de llargada de 50 cm., usual a Tarragona, Mall. i Men., i a més l'espècie *Pinna squamosa* a través d'un estudi d'Agustí M. Gibert, 1919-1920, i la variant *nacla* a Pollença; JCoromines va recollir *nacla* a Port de la Selva (Emp.), 1964, com a nom «d'un molusc de dos pams de llarg semblant a un musclo enorme, que no fa perles però té molt de *nacre*, de carn no molt estimada»; Roig-Amades (*BDC* XIV, 41) registren *nacre* (m.) com a 'una petxina mengívola d'uns 25 cm. de llargada, punxeguda d'un cap, de coberta rugosa', i *DAG.* el dóna a Men. com a 'marisc que té la forma de corn', i afegint-hi diu «i ha donat nom a la trompa dita *nacres*».

La forma variant *nàquera*, designant la substància, figura en un doc. de 1493 («Tres donatius, lo hu de *nàquera*») i en un text del S. XVI: «no-s farà cas de les pedres precioses en comparació del valor de aquella; en no-res serà estimat lo coral y *nàcheres*»;⁸ un altre exemple de 1664 en *AlcM*. Lacav. (1696) dóna: «*Nàcara*, peix que engendra la perla. Haec pinna, pinna margaritaria»; JCoromines va recollir la variant *nyàquera* com a «una espècie de marisc semblant a les ostres» a Dènia (1964).⁹ Comp. el gallec *nécora* esmentat amunt.

Hi ha a més indicis que *nacre* va existir en català amb el significat de 'corn, caragol marí';¹⁰ *DAG.* veu aquest sentit, en nostra opinió encertadament,¹¹ en un inventari de 1462: «Item I *nacre* ab la image de nostra dona»; ja hem esmentat amunt que el mateix diccionari incloïa *nacre* de Men. com un marisc que té la forma de corn i que segons l'opinió del lexicògraf havia donat nom a la trompa dita amb aquest mot. És possible que el marisc en qüestió fou espècie *Triton nodiferum*, d'enorme grandària que s'ha utilitzat des dels temps immemorials com a corn entre mariners i caçadors, i és conegut a les costes de les terres catalanes.¹²

D'altra banda, és menys segur que es tracti d'un corn en el cas de la forma *nacra* o *nacara* o *nacarra* que apareix diverses vegades en la *Crònica* de Muntaner: «En Guillem de Ladòvia feu sonar les trompes

e les *nacres* e feu armar a tothom» (*DAG.*). Aquest lexicògraf, qui la cita de l'edició 1860 de Bofarull,¹³ li dóna el sentit de 'trompa', seguit més tard de Casacuberta en la seva edició, però *AlcM* que va citar el mot de dos altres capítols de la mateixa obra en l'edició de Coroleu (1886) l'interpreta com a 'tambor usat en fets militars, especialment entre els sarraïns', i sembla tenir raó. Notem que aquesta paraula, segons que sapiguem, es documenta solament en l'esmentada crònica¹⁴ i sempre en idèntica combinació amb *trompes*, i no hi ha cap altre detall que ens ajudi a aclarir el seu sentit. La forma *nacra* pot ésser en realitat una modernització de l'edició de 1558 d'aquesta crònica (la base de les de Bofarull i Coroleu), puix que l'edició de Casacuberta (n. 13), basada en el ms. C de la Bibl. Nacional, de 1392, porta *nacares* (caps. 19 i 179) i *nacalles* (dos exs. en cap. 55, tres en 83, i un en 282). L'editor va accentuar en un i altre cas a la primera síl·laba com a *nàcares* o *nàcalles*, però creiem que això pot tenir poca justificació almenys pel que fa a *nacalles*, car un canvi de *-r-* a *-rr-* en un proparoxíton no és molt probable; d'altra banda, el desenvolupament de l'àrab *kūtāra* (< gr. *κὺθάρρα*) al romànic *guitarra* suggereix que l'accent devia ser a la segona síl·laba (*nácara*), igual que en fr. *nacaire* i *naquere*; sembla, doncs, que ens trobem davant d'un reflex de l'àrab *naqqāra* 'timbal'. Si per cas el sentit del mot fou en realitat 'trompa' en Muntaner, llavors això hauria d'haver resultat d'un canvi semàntic des de 'timbal' per la influència de *nacre* 'corn' existent en la llengua.

Ara bé, *naqqāra* 'timbal' està molt difosa actualment en els països de l'Orient com Egipte, Síria, i també a Turquia (aquí *nakare*, amb variant *nakkare*), però al Magreb i a Espanya aquesta paraula significava 'balda de porta' (R. Martí, Lerchundi, i en l'espanyol Aben-yobair, S. XII, i el marroquí Abenbatuta, S. XIV), i així les formes romàniques, fr. *naquere*, it. *nàcchera* i català *naca(r)ra*, suposen ser un manlleu a l'àrab de l'Orient, i de fet segons els especialistes l'ús de la mena de timbal representada per *naqqāra* fou una innovació en el músic militar occidental que els cristians copiaren dels musulmans durant les Croades.¹⁵ La forma italiana *nàcchera* presenta certa dificultat pel que fa a l'accent, potser no insuperable.¹⁶

En canvi, els noms romànics de 'mareperla', català, fr. *nacre*, it. *nàcchera*, cast., port. *nácar*, juntament amb les variants peninsulars, cat. *nàquera*, cast. ant. i lleonès *nàcara*, tots poden explicar-se a base de *nāqūr* (en pron. vulgar *nāqor*)¹⁷ o bé de *naqra* (vg. *naq(a)r*). Notem que *nāqūr* 'corn, botzina' apareix en el Koran (Lxxiv.8) i en el *Qamús*, S. xv (Freitag), i avui és usual a Algèria (Belkassam, Bélot); d'altra banda, *nāqra* 'tambor' fou forma de l'Occident, ja documentada en el *Qartās* (començ del S. XIV) i la seva presència a Espanya es pot deduir del seu diminutiu *nuqūira* (Ramon Martí, PAlc. etc.); en realitat *naqra* o vg. *naqr* possiblement tenia el sentit de 'corn' ja en àrab, perquè el verb *nāqar*, del qual es deriven totes aquestes formes, a més de 'colpejar' i 'tocar el tambor', significava 'tocar instruments de corda' i es podia estendre a 'tocar ins-